

Bilaga B

**Rekommendation (nr 102) angående välfärdsanordningar
för arbetstagare**

Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens,
vilken av styrelsen för Internationella arbetsbyrån sammankallats
till Genève och där samlats den 6 juni 1956 till sitt trettionionde sam-
manträde,

och beslutat antaga vissa förslag angående välfärdsanordningar för
arbetstagare, vilken fråga utgör den femte punkten på sammanträdets
dagordning,

samt beslutat, att dessa förslag skola taga form av en rekommenda-
tion,

antager denna den tjugosjätte dagen i juni månad år nittonhundrafemtiosex
följande rekommendation, som skall benämnas »rekommendation angående
välfärdsanordningar för arbetstagare, 1956» (Welfare Facilities for Wor-
kers Recommendation, 1956):

Enär det är önskvärt, att vissa principer angivas och vissa normer fast-
ställas angående följande välfärdsanordningar för arbetstagare, nämligen

- a) utspisningsanordningar inom eller i närheten av företaget;
- b) anordningar för vila inom eller i närheten av företaget och fritidsanord-
ningar med undantag för semesteranordningar; samt
- c) transportanordningar till och från arbetsplatsen, då den allmänna trans-
portapparaten är otillräcklig eller svårutnyttjad;

förordar konferensen, att följande anvisningar skola bringas i tillämpning
så fullständigt och snabbt som förhållandena i varje land medgiva, genom
på enskilt initiativ, av offentlig myndighet eller annorledes vidtagna åtgär-
der, samt att varje medlemsstat till Internationella arbetsbyrån i enlighet
med vad styrelsen därom må komma att bestämma skall insända redogö-
relse angående de åtgärder, som vidtagits för genomförande av anvisning-
arna.

I. Tillämpningsområde

1. Denna rekommendation bör äga tillämpning på såväl arbetare som öv-
riga arbetstagare, anställda i offentliga eller privata företag, med undantag
för arbetstagare i jordbruk och sjöfart (transport till sjöss).

2. I fall, då tvekan kan råda, huruvida förevarande rekommendation äger
tillämpning på visst företag, bör frågan härom avgöras antingen av veder-
börande myndighet efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetstagar-
organisationer eller i enlighet med lagstiftning och praxis i ifrågavarande
land.

II. Tillämpningsmetoder

3. Med hänsyn till mångfalden av välfärdsanordningar och därmed sam-
manhängande skiftande praxis i olika länder må i denna rekommendation
angivna anordningar åvägabringas medelst av offentlig myndighet eller på
enskilt initiativ vidtagna åtgärder

- a) genom lagstiftning eller
- b) på annat av vederbörande myndighet efter samråd med arbetsgivar- eller arbetstagarorganisationer godkänt sätt eller
- c) genom kollektivavtal eller andra mellan berörda arbetsgivare och arbetstagare träffade avtal.

III. Utspisningsanordningar

A. Marketenterier

4. Marketenterier för tillhandahållande av lämpliga måltider böra inrättas och drivas inom eller i närheten av företagen, om så befinnes önskvärt med hänsyn till antalet av företaget anställda arbetstagare, kravet på och det förväntade utnyttjandet av anordningarna, avsaknaden av andra lämpliga måltidsanordningar samt övriga särskilda förhållanden.

5. Om föreskrifter rörande marketenterier lämnas i den nationella lagstiftningen, bör vederbörande myndighet äga påfordra, att marketenterier inrättas och drivas inom eller i närheten av företag, där antalet arbetstagare överstiger ett visst angivet minimiantal eller där så befinnes önskvärt av andra, av vederbörande myndighet fastställda grunder.

6. Om inrättandet av marketenterier ingår i de uppgifter, som åligga på grund av lagstiftning tillsatta samarbetsorgan, bör sådant åliggande ifrågakomma inom företag, där det är önskvärt, att dylika marketenterier inrättas och drivas.

7. Om marketenterier inrättas på grund av kollektivavtal eller på annat än i punkterna 5 och 6 angivet sätt, böra sålunda överenskomna anordningar vidtagas i företag, där så är önskvärt av skäl, som angivas i ett mellan vederbörande arbetsgivare och arbetstagare träffat avtal.

8. Vederbörande myndighet eller annat lämpligt organ bör vidtaga erforderliga åtgärder för att lämna företagen upplysningar, råd och anvisningar rörande tekniska frågor i samband med inrättande och drivande av marketenterier.

9. 1) Därest tillfredsställande upplysningsmaterial icke redan föreligger, bör vederbörande myndighet eller annat lämpligt organ sammanställa och utgiva detaljerade, efter de särskilda förhållandena i vederbörande land anpassade upplysningar, förslag och anvisningar rörande inrättande och drivande av marketenterier.

2) Sådana anvisningar böra avse

- a) marketenteriets belägenhet i förhållande till vederbörande företags olika byggnader och avdelningar;
- b) inrättande av marketenterier, som äro gemensamma för flera företag, i den mån så är lämpligt;
- c) marketenteriernas allmänna anordning: normer för utrymme, belysning, uppvärmning, temperatur och ventilation;
- d) disposition av marketenteriernas lokaler: matsal eller matsalar, serveringsutrymme, kök, utrymme för diskning och förråd, kontor samt klädskaåp och tvättrum för marketenteriets personal;
- e) marketenteriernas utrustning, möblering och utsmyckning: utrustning för beredning och tillagning av mat, kylanordningar, förvaring och tvätt, värmekällor för matlagning, typer av bord och stolar i matsalen eller matsalarna, en allmän plan för målning och utsmyckning;
- f) olika typer av måltider: standardmatsedel, standardmatsedel med vissa valfria rätter, à la carte, dietmatsedlar enligt läkares föreskrift, särskil-

- da matsedlar för arbetare sysselsatta i hälsofarligt arbete, frukost, middagsmål, eller andra mål för skiftarbetare;
- g) näringsstandard: kostens näringsvärde, i förväg planerad mathållning med allsidigt avvägd kost;
 - h) serveringssätt i marketenteriet: självservering genom lucka eller vid disk, barsservering samt servering vid bord, behovet av personal för vart och ett av dessa serveringssätt;
 - i) hygienisk standard i kök och matsalar;
 - j) kostnadsfrågor: för byggande, utrustning och möblering erforderligt startkapital, fasta kostnader och löpande utgifter för underhåll, livsmedel och personal, bokföring, måltidspriser.

B. Byfféer och ambulerande servering

10. 1) Inom företag, där det icke är möjligt att inrätta marketenterier för servering av lämpliga måltider, samt inom andra företag, där dylika marketenterier redan finnas, böra om erforderligt och möjligt byfféer eller ambulerande servering anordnas för försäljning till arbetstagarna av paketerade måltider eller mellanmål samt te, kaffe, mjölk och andra drycker. Ambulerande servering bör dock icke anordnas å arbetsplats, där det på grund av farliga eller hälsovådliga arbetsprocesser är mindre önskvärt, att mat och dryck intagas.

2) Vissa av dessa anordningar böra hållas tillgängliga icke endast under uppehållet mitt på dagen eller mellan två skift utan även under andra medgivna vilopauser eller avbrott i arbetet.

C. Mässar och andra lämpliga lokaler

11. 1) Inom företag, där det icke är möjligt att inrätta marketenterier för servering av lämpliga måltider, samt vid behov inom andra företag, där dylika marketenterier redan finnas, böra om erforderligt och möjligt mässanordningar stå till arbetstagarnas förfogande, där de kunna tillreda eller uppvärma och intaga av dem själva medförda måltider.

- 2) Dylika anordningar böra omfatta åtminstone
- a) en efter de klimatiska förhållandena anpassad lokal ägnad att bereda tillfälle till återhämtning vid arbete i kyla eller onormal värme;
 - b) tillfredsställande ventilation och belysning;
 - c) lämpliga bord och sittplatser i tillräckligt antal;
 - d) lämpliga hjälpmedel för uppvärmning av mat och dryck;
 - e) tillgång till fullgott dricksvatten i tillfredsställande mängd.

D. Ambulerande marketenterier

12. Inom företag, där arbetstagarna äro sysselsatta å arbetsplatser, spridda över vida områden, är det önskvärt att, där så är möjligt och erforderligt och där andra tillfredsställande anordningar icke stå till buds, ambulerande marketenterier tillhandahållas för försäljning av lämpliga måltider.

E. Övriga anordningar

13. Särskilda åtgärder böra vidtagas i syfte att åt skiftarbetare erbjuda anordningar, som bereda dem möjlighet att vid lämpliga tider erlåta tillfredsställande måltider och drycker.

14. På platser, där möjligheterna för inköp av lämpliga livsmedel, drycker och måltider äro otillräckliga, böra åtgärder vidtagas för att tillhandahålla arbetstagarna sådana anordningar.

F. Anordningarnas utnyttjande

15. Arbetstagarna böra under inga omständigheter åläggas att anlita utspisningsanordningarna, såvida icke den nationella lagstiftningen kräver att så sker av hälsoskäl.

IV. Anordningar för vila

A. Sittplatser

16. 1) Inom företag, där arbetstagare, särskilt kvinnor och minderåriga arbetstagare, ha möjlighet att under arbetet utan förfång för detsamma intaga sittande ställning, böra sittplatser stå till deras förfogande samt hållas i gott skick.

2) Sådana sittplatser böra tillhandahållas i tillräckligt antal samt placeras i närheten av vederbörandes arbetsplats.

17. 1) Inom företag, där en väsentlig del av arbetet utan olägenhet kan utföras sittande, böra sittplatser alltid tillhandahållas vederbörande arbetstagare.

2) Sittplats bör till form, konstruktion och storlek vara både bekväm för arbetstagaren och lämplig för arbetet; vid behov böra även fotstöd anordnas.

18. Oavsett huruvida i den nationella lagstiftningen meddelas föreskrift om tillhandahållande och underhåll av sittplatser eller icke, bör vederbörande myndighet i varje land åt lämpliga statliga befattningshavare uppdraga att lämna upplysningar, råd och anvisningar rörande tekniska frågor i samband med anordnande och underhåll av lämpliga sittplatser för arbetstagare, särskilt då sittplatser tillhandahållas arbetstagare sysselsatta i arbete, som till väsentlig del utan olägenhet kan utföras i sittande ställning.

B. Vilrum

19. 1) Inom företag, där andra anordningar icke stå till förfogande för arbetstagare, som under arbetstiden äro i behov av tillfällig vila, bör ett vilrum tillhandahållas, där så är önskvärt med hänsyn till arbetets natur och övriga därmed sammanhängande omständigheter. Särskilt bör tillgång till vilrum beredas för att tillgodose behovet hos kvinnliga arbetstagare, arbetstagare sysselsatta i särskilt tungt arbete eller specialarbete, som under arbetstiden kräver tillfällig vila, samt skiftarbetare med särskilda pauser.

2) Den nationella lagstiftningen bör, där så är lämpligt, uppdraga åt vederbörande myndighet att påfordra, att vilrum tillhandahållas inom särskilda företag eller kategorier av företag, där detta av myndigheten med hänsyn till arbetsförhållandena bedömes önskvärt.

20. Sålunda tillhandahållna anordningar böra innefatta åtminstone

- a) en efter de klimatiska förhållandena anpassad lokal ägnad att bereda tillfälle till återhämtning vid arbete i kyla eller onormal värme;
- b) tillfredsställande ventilation och belysning;
- c) lämpliga sittplatser i tillräckligt antal.

V. Fritidsanordningar

21. 1) Lämpliga åtgärder böra vidtagas för att främja tillhandahållande av fritidsanordningar för arbetstagarna inom eller i närheten av det företag, där de äro anställda, i sådana fall då sådana anordningar icke redan ställts till förfogande av särskilda institutioner eller av samhället samt representanter för vederbörande arbetstagare göra gällande, att ett verkligt behov av sådana anordningar föreligger.

2) Dylika åtgärder böra, då de visa sig erforderliga, vidtagas av företagsnämnder eller andra på grund av lagstiftning tillsatta organ, därest sådan uppgift åvilar dessa nämnder eller organ, eller på initiativ av vederbörande arbetsgivare eller arbetstagare efter samråd dem emellan. Åtgärder i fråga böra företrädesvis inriktas på att sporra och stödja samhälleliga initiativ ägnade att tillgodose kraven på fritidsanordningar.

22. Vilka metoder som än må anlitas för att tillhandahålla fritidsanordningar, böra arbetstagarna icke under några omständigheter hava skyldighet att utnyttja desamma.

VI. Utspisnings- och fritidsanordningars administration

23. Även om administrationen av utspisnings- och fritidsanordningar kan växla efter vederbörande lands eller Orts sedvänja eller ordnas genom speciella organ för samtliga välfärdsanordningar, böra vederbörande myndigheter, arbetsgivare och arbetstagare likväl beakta bl. a. följande administrationsformer:

a) med avseende å utspisningsanordningar:

i) i länder, där tillhandahållande av utspisningsanordningar ingår i de uppgifter som åvila på grund av lagstiftning tillsatta samarbetsorgan, böra anordningarna administreras av sådana organ eller av utskott, som tillsatts av organen;

ii) i andra länder böra anordningarna administreras av företagsledningen eller av entreprenörer, som utsetts av densamma, varvid åtgärder böra vidtagas för samråd med företagets arbetstagare, t. ex. genom ett »matråd», bestående av representanter för arbetstagarna inom företaget;

b) med avseende å fritidsanordningar:

i) i länder, där tillhandahållande av fritidsanordningar ingår i de uppgifter, som åvila på grund av lagstiftning tillsatta samarbetsorgan, böra anordningarna administreras av sådana organ eller av utskott, som tillsatts av organen;

ii) i andra länder böra anordningarna administreras av en central, av företagets arbetstagare vald fritidskommitté med eller utan representant eller representanter för företagsledningen, eller av ett antal olika klubbar, vilka bildats på frivillig väg av sådana grupper av företagets arbetstagare som äro intresserade av särskilda former av fritidsverksamhet.

24. Vederbörande myndighet i varje land bör föranställa om samråd med arbetstagarnas och arbetsgivarnas organisationer beträffande sättet för administration och kontroll av de välfärdsanordningar, som inrättats genom den nationella lagstiftningen.

VII. Finansiering av utspisnings- och fritidsanordningar

25. Även om finansieringen av utspisnings- och fritidsanordningar kan växla efter vederbörande lands eller Orts sedvänja eller ordnas genom spe-

ciella organ för samtliga välfärdsanordningar, böra vederbörande myndigheter, arbetsgivare och arbetstagare likväl beakta bl. a. följande finansieringsformer:

a) med avseende å utspisningsanordningar:

i) arbetsgivaren bestrider kostnaderna för uppförande, förhyrning eller tillhandahållande i annan ordning av lokaler samt erforderlig utrustning och inredning av desamma, ävensom löpande utgifter, innefattande uppvärmning, belysning och städning, avgifter och skatter, försäkringar och underhåll av lokaler, utrustning och inredning;

ii) de arbetstagare, som utnyttja anordningarna, betala för måltider och annan tillhandahållen kost;

iii) kostnader avseende serveringspersonalens löner och försäkringsavgifter täckas antingen av arbetsgivaren eller av arbetstagarna genom erläggande av betalning för måltider och annan tillhandahållen kost;

b) med avseende å fritidsanordningar:

i) arbetsgivaren bestrider *dels* kostnaderna för uppförande, förhyrning eller tillhandahållande i annan ordning av lokaler för anordningar inomhus samt mark och installationer för anordningar utomhus ävensom erforderlig varaktig utrustning och inredning, *dels* löpande utgifter, avseende uppvärmning, belysning och städning, avgifter och skatter, försäkringar samt underhåll av lokaler, mark, installationer, utrustning och inredning;

ii) löpande utgifter, särskilt sådana, som avse inköp av material och annan icke varaktig utrustning, bestridas genom medlems- och spelavgifter från de arbetstagare, som utnyttja anordningarna, samt genom intäkter härflytande från inträdesavgifter till tävlingar eller på annat sätt.

26. I ekonomiskt underutvecklade länder, där lagstadgade skyldigheter rörande välfärdsanordningar saknas, må dylika anordningar finansieras genom »välfärdsfonder», som vidmakthållas genom av vederbörande myndighet fastställda bidrag och förvaltas av kommittéer med representanter för arbetsgivare och arbetstagare till lika antal.

27. 1) Måltider och annan proviant, som tillhandahållas arbetstagarna omedelbart av arbetsgivaren, böra åsättas priser, som äro rimliga och icke medföra vinst för arbetsgivaren; eventuellt uppkommande överskott bör avsättas till en fond eller bokföras å särskilt konto samt bör, alltefter omständigheterna, användas för täckande av förluster eller förbättring av de anordningar, vilka stå till arbetstagarnas förfogande.

2) Måltider och annan proviant, som tillhandahållas arbetstagarna av entreprenör, böra åsättas priser, som äro rimliga och icke medföra vinst för arbetsgivaren.

3) Därrest måltider och annan proviant tillhandahållas på grund av kollektivavtal eller inom företaget särskilt träffat avtal, bör den i första stycket angivna fonden förvaltas antingen av ett för parterna gemensamt organ eller av arbetstagarna.

28. 1) Under inga omständigheter bör en arbetstagare åläggas att bidraga till kostnaderna för sådana välfärdsanordningar som han icke personligen önskar utnyttja.

2) I sådana fall då arbetstagarna ha att taga del i kostnaderna för välfärdsanordningarna, bör avbetalning eller uppskov med betalning icke medgivas.

VIII. Transportanordningar

29. Då arbetstagarna i enlighet med nationell eller lokal sedvänja begagna egna transportmedel till och från arbetet, böra, där så är erforderligt och möjligt, tjänliga parkerings- eller förvaringsutrymmen tillhandahållas.

30. Då särskilda svårigheter föreligga för en avsevärd del av arbetstagarna att färdas till och från arbetet, på grund av att den allmänna transportapparaten är otillräcklig eller turlistorna olämpliga, böra de företag, där arbetstagarna äro anställda, söka att hos vederbörande lokala transportorgan utverka erforderliga ändringar eller förbättringar i kommunikationerna.

31. Då arbetstagarnas transportsvårigheter väsentligen äro att hänföra till »toppar» i trafikbelastningen och trafikstockningar vid vissa tider och sådana svårigheter icke annorledes kunna övervinnas, bör det företag, där arbetstagarna äro anställda, i samråd med vederbörande arbetstagare samt med de offentliga transport- och trafikmyndigheterna ävensom, där så lämpligen kan ske, med andra företag på samma ort, söka genomföra en ändring eller spridning av arbetets begynnelse- och sluttider i hela företaget eller i några av dess avdelningar.

32. Då tillfredsställande och lämpliga transportmöjligheter för arbetstagarna äro erforderliga och icke på annat sätt kunna ordnas, böra de företag, där arbetstagarna äro anställda, själva tillhandahålla transportmedel.

33. I vissa länder, områden eller industrier, där den allmänna transportapparaten är otillräcklig eller svår att utnyttja, bör företaget, då det icke tillhandahåller transportmedel, efter avtal mellan arbetsgivaren och vederbörande arbetstagare utgiva bidrag till täckande av arbetstagarnas resekostnader.

34. Då så är erforderligt böra företagen tillse, att tillräckliga transportmedel finnas tillgängliga, antingen genom anlitande av den allmänna transportapparaten eller på annat sätt, för att tillgodose skiftarbetares behov vid de tider av dygnet, då vanliga, allmänna transportmedel äro otillräckliga, svåra att utnyttja eller icke äro i trafik.

IX. Allmänt

35. Det i denna rekommendation förekommande uttrycket »nationell lagstiftning» avser, då fråga är om förbundsstat, såväl den federala lagstiftningen som lagstiftningen i delstater, provinser eller kantoner, allt i enlighet med varje medlemsstats konstitutionella ordning.

Resolutioner

- I. Resolution angående automationen.
- II. Resolution angående förkortning av arbetstiden.
- III. Resolution angående avskaffande av diskriminerande åtgärder i fråga om lön grundade på arbetstagarens kön.
- IV. Resolution angående reglering och begränsning av rustningarna.
- V. Resolution angående beviljande av medlemskap för Konungariket Tunisien i Internationella arbetsorganisationen.
- VI. Resolution angående beviljande av medlemskap för Republiken Sudan i Internationella arbetsorganisationen.
- VII. Resolution angående beviljande av medlemskap för Marocko i Internationella arbetsorganisationen.
- VIII. Resolution angående revision av konventionen rörande tvångsarbete eller obligatoriskt arbete, 1930.
- IX. Resolution angående uppförande på dagordningen för nästa allmänna konferenssammanträde av frågan om tvångsarbete.
- X. Resolution angående uppförande på dagordningen för nästa allmänna konferenssammanträde av frågan om veckovila för affärs- och kontorsanställda.
- XI. Resolution angående uppförande på dagordningen för nästa allmänna konferenssammanträde av frågan om skydd för och integration av den infödda befolkningen samt andra befolkningsgrupper, som leva i stammar eller under stamliknande förhållanden, i självstyrande länder.
- XII. Resolution angående antagande av budget för 39:e budgetåret (1957) och fördelning av utgifterna för samma budgetår på olika medlemsstater.
- XIII. Resolution angående antagande av ett av schweiziska regeringen lämnat erbjudande om ett räntefritt lån för finansiering av vissa arbeten å Internationella arbetsbyråns byggnad i Genève.
- XIV. Resolution angående Internationella arbetsorganisationens bidrag till arbetsbyråns tjänstepensionsfond avseende år 1957.
- XV. Resolution angående förordnande av ledamöter av Internationella arbetsorganisationens administrativa domstol.
- XVI. Resolution angående utseende av ledamöter av Internationella arbetsbyråns tjänstepensionskassas styrelse och av byråns tjänstepensionskommitté (Förenta Nationernas gemensamma pensionsfond).